

600 anys de l'aiguat del 8 d'octubre de 1421

Benvinguts al cor de la Mesopotàmia de l'Empordà!

Així va ser com Joan Guillamet va descriure el poble de Cabanes i així ens ho recorda el mural d'en Fert que hi davant d'aquesta sala, just on més d'una vegada les aigües de la Muga i el Llobregat es van ajuntar per formar un gran estany que envaïa el poble. No és estrany, doncs, que els carrers que donen entrada al nucli urbà facin una mica de pujada, que els nostres avis dediquessin tants esforços en les tasques de netejar lleres i refer terraplens i que la majoria de cases tinguin els corrals i estables una mica aixecats del terra. Tampoc té res d'estrany que a la comarca siguem coneguts com a «Els Potamolls».

Des de sempre els cabanencs han conviscut amb els aiguats!

__ Segle XX

Malgrat que després del 1969, amb la inauguració de l'embassament de Darnius-Boadella, les riuades van minvar, molts recordareu els fets del 1986 amb la vinguda del Llobregat i molt especialment la inundació del 4 de desembre de **1987** quan l'obertura de les comportes del pantà va provocar danys a molts municipis. La premsa deia que: *A Cabanes, s'havien d'utilitzar tractors per travessar d'una banda a l'altra del poble*. El mal tràngol que es va passar a cada casa encara el teniu molt present.

Els nostres pares i avis ens parlaven d'altres aiguats que havien viscut, incidint molt especialment en l'aiguat de Sant Lluc, el més important del segle, en el qual entre els dies 17 i 18 d'octubre de **1940**, la Muga i el Fluvià es van unir. Encara no s'havien refet dels estralls de la guerra i l'aiguat se'ls va emportar el poc que els quedava ... ; també recordaven el de **1932**, quan des de Cabanes fins a Castelló d'Empúries tot era un llac i el de Sant Miquel, el **1913**. Pocs dies després de cada aiguat, les actes municipals sempre tenen algun punt dedicat a la necessitat de reconstruir els terraplens i a estudiar la manera de pagar les despeses. Concretament per al 1913 es va calcular un pressupost de 28.314'35 ptes que van haver de pagar els cabanencs.

Dels efectes de l'aiguat del **1902** en tenim constància gràcies al *Boletín de la Cámara Agrícola del Ampurdán* del 15 de desembre que hi dedica un extens article explicant la visita que la Junta va fer a Cabanes. El text detalla que la Muga va trencar per la «*Salzereda del Sr. Gorgot*» omplint els camps de pedres i obrint un nou llit per al riu. Unes 3/4 parts del cabdal de la Muga passava per la nova llera entre Cabanes i el Mas Ribas inundant tot Cabanes. Es calcula que va arrasar una extensió de 150 m d'amplada per 2 km de llargada dels millors terrenys, provocant destrosses per valor de més de 50.000 duros. El Governador Civil va visitar els desperfectes i va demanar una ajuda al Ministerio de Gobernación per refer els terraplens.

La resposta no va ser gens satisfactòria:

«Carece el gobierno de recursos para este auxilio pecuniario inmediato y directo»

Aquests serien algun dels aiguats del segle passat, dels quals ens en pot haver arribat alguna notícia directa, però la història ve de lluny ...

__ Segle XIX

El diari «La Lucha» del 25 d'octubre de **1876** parlava del recent aiguat dient:

... pero en particular en Cabanas en donde los torrentes de agua arrebataron un rebaño, salvándose el pastor milagrosamente, en la copa de un árbol ...

De la inundació del 8 de setembre de **1842**, la premsa va dir:

.. en Cabanas se llevó 8 personas

als llibres parroquials no es fa esment d'aquests difunts potser perquè van morir dins el terme però no eren veïns de Cabanes.

D'un aiguat del **1835** en tenim referències pel registre de defunció de Miquel Vergés i Fages, un jove de 25 anys, mort sobtadament:

... Al cadaver del qual se dio sepultura ... en la capilla ... de S. Sebastian por no poder hir al sementerio por demasiadas aguas que imbadian al camino a dicho sementerio ...

__ Segle XVIII

Amb l'aiguat del 6 d'octubre de **1784** es va enrunar l'església parroquial situada al costat del cementiri. Ens en parla un document de l'Arxiu del Palau de Peralada, de principis del 1800, on s'explica que degut a la inundació de 1784 ...

... no han pogut los habitants del poble de Cabanes valerse de la parroquial església.

Un registre de defunció també esmenta l'aiguat

... el 5 d'octubre de 1784 ... mori de mort natural de edat vint y dos anys Margarida Bascu y Abat ... Al cadaver de la qual se li dona sepultura eclesiastica en la Capella de St. Sebastia cituada dintre del present lloch y castell de Cabanas, per motiu del dilubi de Aigua que ocupaba lo dit Poble, als vuyt del sobredit mes y any sens ningun sacerdot...

__ Segle XVII

El 20 gener de **1684** un altre registre de defunció ens explica:

... es enterrat un albat de Pere Aguer pages de Cabanas y de Maria Angela muller sua ... sens offici ni sens missa perque nos pogue anar en la iglesia per causa de la aygua de la Muga que passava davant de la iglesia y un home lo qual se anomenava Pere Fortiana lo aporta en lo sementiri a caball de un rossi y tenia aygua fins en lo ventre ...

... L'aiguat de 1421...

Coneixem 3 documents que fan esment del que va suposar per Cabanes l'aiguat de 1421:

1) La nota apareguda en un llibre de l'administració del Comtat d'Empúries i reproduïda per la Revista de Gerona de l'any 1880 ens exposa que, a Cabanes, es van destruir les 60 cases que hi havia, que es va perdre tot el bestiar, queviures i bens i que només van sobreviure els qui es van poder refugiar dins la Torre.

... Derruí e sen mana tot lo lloch de Cabanas en que estauen ultra sexanta fochs e noy romas res, mori molta gents, perderen tots los bestians, viures y bens, les gents quis restauraren (salvar-se), restaurarense ala torra de Cabanas ...

2) Un esborrany de carta, escrit el 1716, en el qual els veïns de Cabanes demanen que la Torre no sigui enderrocada ens descriu un aiguat que és molt probable que sigui el de 1421 ja que ens explica que en una nota de la Sagristia de la parròquia hi diu que només es van salvar els qui van tenir temps de refugiar-se dins la Torra (ANC-1187 Can Carreras)

... la qual torra serveix y ha servit, en particular lo any vingue un aigat y sen ~~aporta~~ que se encontren dos rius junts anomenats la muga y llobregat y altro riu petit ques anomena ricardell, los quals tres rius anundaren totas # [las casas de] est poble de Cabanas y se troba ab nota en la Secrestia de dita lsglesia, que sols se salvaren los que tingueran temps de recullir de en dita Torra ...

3) Un document de l'Arxiu Diocesà de Girona manifesta que Joan Valls, de Cabanes, ho ha perdut tot amb la inundació de 1421 (ADG Llibre: Q-3 (1411-1442) full: 78v)

Joan Valls, de Cabanes, afectat per una inundació en que ho ha perdut tot (1421)

4) De les destrosses que hi podia haver hagut al monestir de Cadins i a les cases del seu entorn de Cadins no en tenim cap notícia. Però segur que les inundacions van ser un motiu important a l'hora de prendre la decisió de deixar Cabanes i traslladar-se a Girona.

Com van incidir en el poble els diferents aiguats, especialment els de 1421 i 1784?

1) Canvis demogràfics

Des d'un segle abans de l'aiguat, la població de Cabanes venia condicionada pels efectes de les epidèmies i els fets bèl·lics. Sembla que no va ser fins a finals del XVII o primers del XVIII que no es va recuperar la població d'abans de l'aiguat.

- 1285. *Invasió dels croats francesos de Felip l'Ardit*. Provenents de Llers, els francesos van creuar tot el terme municipal de Cabanes destrossant els seus habitatges

- 1301. *Conflictes entre els vescomtes de Rocabertí i els comtes d'Empúries*. El març d'aquest any Ponç Hug IV, comte d'Empúries, entrà a Cabanes amb un exèrcit de 50 cavallers i 4000 homes a peu i ocupà el poble un quant temps provocant destrosses, entre d'altres, a la sagristia i al molí d'en Sarrahí.
- 1347/48. *Pesta negra*
- 1384/88. *Guerra entre Joan I, comte d'Empúries i Pere III el Cerimoniós*. Alguns documents de l'Arxiu Diocesà fan palès que a Cabanes hi sovintejaven els xocs armats. El 31 de gener de 1385 es dona llicència a les monges de Cadins per traslladar-se a Cabanes durant la guerra. El 20 de febrer de 1385 són els clergues de Cabanes que, mentre duri la guerra, tenen llicència per celebrar dins la força de Cabanes, a recer de les fortificacions del castell. Encara el 22 de desembre de 1389 els clergues tornaven a rebre llicència de celebrar missa dins els murs, a causa de la guerra.

Amb tot, Cabanes va arribar a l'any 1421 amb una població de 60 focs (~270 veïns). L'aiguat va matar molta gent, uns anys després, la revolta remença i la Guerra Civil van dificultar la recuperació demogràfica. Cent trenta anys després de l'aiguat, Cabanes només tenia 40 focs, dues tercers parts dels que hi havia el 1421, no va ser fins a finals del segle XVII que es va recuperar la població.

Mentre a la descripció de l'aiguat es diu que al poble hi havia 60 focs, als fogatges de 1497, 1515 i 1552 només hi consten uns 40 focs (40-36-42).

El 1717, poc després de la guerra de Successió, hi havia 300 habitants (67 focs) i el 1787 ja eren 684 veïns.

2) *Canvis urbanístics*

Els aiguats van determinar la configuració del nou nucli urbà i l'aspecte actual del poble. El 1421, a Cabanes, hi havia tres nuclis habitats, el veritable poble de Cabanes, a l'entorn de l'església parroquial, situat on ara hi ha el cementiri; el castell amb la torre i els habitatges agregats i el monestir de Cadins que també aplegava un petit poblat.

2.1. *Configuració de l'entramat urbanístic de Cabanes*

Després de l'aiguat del 1421, en poc temps van desaparèixer dos nuclis de població, l'antic poble al costat de l'actual cementiri i el poblat de Cadins. Les noves cases es van construir a l'entorn del castell, on quedaven més protegides de les inundacions, però també dels possibles atacs militars, donant forma als carrers de l'entorn de la torre, també s'hi degueren afegir els veïns de Cadins, especialment després del trasllat de la comunitat, l'any 1492.

2.2. *Els aiguats de 1421 i els qui hi va haver fins el 1784 van decidir la conservació d'algunes edificacions i la construcció de la nova església parroquial*

c) *La capella de Sant Sebastià*. És l'edificació menys afectada, però els aiguats li van permetre d'esquivar la llei de desamortització de Madoz, de 1855.

D'acord amb aquesta llei, la capella de Sant Sebastià s'havia de vendre, però l'Ajuntament la va reclamar per destinar-la a

... enterramiento de cadáveres en las épocas que por las inundaciones no podían trasladarlos al cementerio como ya venía haciéndose desde tiempo inmemorial.

Si bé la crònica de Pere Serra i Prim (Cabanès, 1820-1889) no conté cap referència als aiguats, sí que ens confirma que la capella de Sant Sebastià es va mantenir com a centre de culte. Pere explica que el 1857 s'acabaven les obres de reforma i s'hi instal·lava la imatge del sant que es trobava a l'església de Sant Vicenç. La petició del consistori degué ser atesa.

a) *La Torre*. En poder justificar l'ús de la Torre com a defensa davant dels aiguats es va poder esquivar l'enrunament decretat el 1716

b) *L'església parroquial*. Degut als aiguats, l'església passà al centre del poble.

Diferents mandats episcopals dels anys 1735/40 ja constaten que l'església pateix freqüents inundacions i és propensa a ser robada per ésser fora del poble i que s'ha de prendre la resolució d'edificar-ne una de nova dins el poble i en paratge més alt. Si en dos mesos no han pres la resolució de fer nova església,

... a lo menos prengan la resolució de fer sacristia capàs...

Un document, de principi del 1800 (*Arxiu del Palau de Peralada*), explica que degut a la inundació de 1784

... no han pogut los habitants del poble de Cabanes valerse de la parroquial església ...

Després de l'aiguat de 1784 era inajornable la construcció d'un nou edifici i el 28 d'agost de 1803 es posà la primera pedra de l'actual església parroquial

Sense els aiguats, especialment els de 1421 i 1786, ara la torre no hi seria i l'església parroquial potser encara seria a la zona antiga.

Podem dir que si ara tenim la típica «foto» de Cabanes amb les imatges de la torre al costat del campanar de l'església parroquial és gràcies als aiguats.